

Beethoven uvertürden de memnun kalmamıştı. Önce yazdığı, ancak ölümünden sonra 1828'de Karakteristik Uvertür, Do Majör adıyla çalınan uvertürü (Leonore I, Op.138) ilk temsilden önce değiştirerek yeni bir uvertür (Leonore II, Op.72) yazdı. 1806'da Fidelio yenden sahnelenirken bir uvertür daha (Leonore III, Op.72a) besteledi. Viyana'daki Fransız işgali yedi yıl sürdüğü için opera uzun süre ıyınmadı; 23 Mayıs 1814'te bazı düzeltmelerle tekrar sahnelenirken yeni bir uvertür yazdı ve bu yeni Leonore uvertürüne Fidelio Op.72b adını verdi. Diğer üç uvertürün Do Majör tonda olmasına karşın, Fidelio Uvertürü'nü Mi Majör tonda yazmıştı.

Daha önceki 2. ve 3. Leonore Uvertürleri'ne göre daha hafif, neşeli olan ve girişteki sahneye uygun olan Fidelio Uvertürü (Op.72b), 4/4'lük ölçüde, unison ve çabuk (allegro) kısa bir girişle başlar. Yaylı ve üflemeli çalgıların duyurduğu bu bölme, korno ve klarinetlerin yol gösterdiği ağır (Adagio) bir geçişten sonra yine giriş müziğine döner. Adagio'nun tekrarında ise kornonun temasını üflemeli çalgılar sunar. Gelişimden sonra tema tahta üflemeli çalgılarda ve sonra da kornoda duyulurken, eserin asıl Allegro bölümü başlar. Üflemeli çalgıların kreşendo akorundan ve temanın ikinci kornolarla sönmesini izleyen klarinetin yanıtından sonra tüm orkestra gelişimi gerçekleştirir. Yaylı çalgılar ikinci temayı kısaca duyurduktan sonra, sona doğru birinci tema –keman pasajları eşliğinde- kornolarla yansıtılır. Allegro gelişimin sonunda Adagio bölmesi geri döner; çok hızlı (Presto) coda'ya yol göstererek doruğa ulaştırır ve eleştirmenlerce "gerçek güzellik" olarak tanımlanan sonu hazırlar.

(Süre 7').

1814'te Fidelio adıyla Viyana'da oynandı ve başarılı oldu. İki perdelik operası için Beethoven'ın bestelediği dört uvertürden 3. Leonore Uvertürü çok ünlendi.

Beethoven 1822'de Fidelio Operası'nın genel provasını yönetmeye kalkıştı. Hasta sinirlerinin bütün gerilimine karşın başaramadı. Sahnedeki şarkıcılarla, orkestra müzisyenleri arasında hiçbir ilgi kuramadı. Sanatçılar, dehşet içinde, soran gözlerle birbirlerine ve hiçbir şey fark etmeden ölçüleri vurmakta devam eden şefe bakıyorlardı. Dostu Schindler, küçük bir kâğıda karaladığı iki satırla onu uyardı: "Yalvarırım devam etmeyin. Evde size nedenini açıklayacağım." Beethoven, orada bulunanların gözlerinden her şeyi bildiklerini anladı. Bu olay, son günlerine kadar onu üzen bir anı olarak kaldı.

Aslında Fidelio'nun ilk seslendirilişi 1805' te yapılmıştı. Bu dramın kötü bir şansı vardı. Beethoven ona birbiri arkasından üç uvertür yazdı: Leonore I, Leonore II ve Leonore III. Sonra da bir dördüncüsünü. Bu da Fidelio adını taşıyordu. İlk seslendirilişinde halkın karşılayışı soğuk oldu. Üçüncü geceden sonra da temsil kaldırıldı.

Fidelio operası, konu bakımından yazıldığı devrin ruhuna uymakla beraber, müzik eseri olarak opera kavramından hayli uzaktır. Beethoven, ilk ve son operası Fidelio'yu adeta bir senfoni anlayışıyla meydana getirmiştir.

Beethoven, metinle pek ilgisi olmadığından, konu bulmakta zorluk çekmişti. Günün birinde devrin ihtilal ruhuna oldukça uygun bir konu buldu. Bu sefer de aynı metin üzerinde yapmak zorunda kaldığı değişiklikler onu epeyce uğraştırdı. O dönemde tam anlamıyla opera diye nitelendirilebilecek olan bir eserde, müzik ile konunun, mimik, jest, hareket, ışık ve dekor gibi görünür unsurlarla birlikte dramatik

bir bütüne ulaşması yanında, bu bütünü her zaman elde edemeyen Beethoven, Fidelio'yu senfoni, oda müziği, uvertür, koro, küçük şan birlikleri türünden çeşitli müzik tiplerinin bir araya gelmesiyle oluşmuş bir eser olarak yaratmak zorunda kaldı. Böylelikle eserde dramatik yapı, belki çok kez bundan zarar gördü; ama bir açıdan da adeta senfonik bir opera ya da çeşitli müzik şekillerinin birbirine eklenmesiyle elde edilen "kantat" türünden bir eser ortaya çıkmış oldu.

Fidelio eleştirisinde iki görüş egemendir: İlk görüş, sınırlı dramatik kapsama ve iki boyutlu karakterlere karşın başarılan yüceliği över; ikincisi ise, Beethoven'ın düzenli olarak genişleyen tinsellik aracılığıyla bütün geleneksel opera kalıplarını aşarak bir tiyatro şaheseri yarattığı konusunda ısrar eder.

Beethoven'ın Fidelio Operası ile hiçbir opera bestecisinin yapmadığı bir şeyi yapmış, Fidelio'nun etkisi altında kalarak, irili ufaklı bir sürü uvertür bestelemiştir. Bu da göstermektedir ki, metinli müzik taratmalarında dramatik sahne etkisine istediği gibi ulaşamadığını hisseden besteci, Fidelio'nun yarattığı hava içinde, uvertürleri arka arkaya dizerek daha çok senfonik bir iş başarmıştır.

http://www.youtube.com/watch?v=U_objtisnuQ

Kazım ÇAPACI